

Tabak

Feiten en cijfers

Tabak Stop Lijn

0800 111 00

Gratis informatie en advies

U kunt uw vragen ook via e-mail stellen
tabakstop@kanker.be

De doelstellingen van de Stichting tegen Kanker

- steun aan het wetenschappelijk kankeronderzoek;
- dienstverlening aan kankerpatiënten en hun omgeving;
- gezondheidsinformatie en kankerpreventie.

Wilt u het werk van de Stichting tegen Kanker steunen, stort dan uw bijdrage op rekening 000-0000089-89. Als u in hetzelfde jaar € 30 of meer stort, hebt u recht op een fiscaal attest. Giften die u aan de Stichting overmaakt, kunt u aftrekken van uw belastbaar inkomen.

Stichting
tegen Kanker

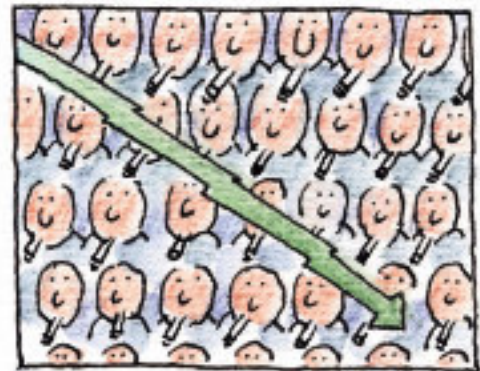
Stichting van openbaar nut

Leuvensesteenweg 479 - 1030 Brussel
tel.: +32 2 733 68 68 - fax: +32 2 734 92 50
0873.268.432

www.kanker.be - tabakstop@kanker.be
000-0000089-89

CDN Communication 04.4.00-2

V.U. P. Jaquet de Havasbeke, Stichting tegen Kanker, Leuvensesteenweg 479, 1030 Brussel • Stichting van openbaar nut / 0549

Claudio

Een initiatief van:

Met de steun van:

	bladzijde
Inleiding	1
1. Enkele weetjes over tabak	3
2. De componenten van tabaksrook	7
3. De tabaksindustrie	10
4. Tabak in enkele cijfers	14
5. Rookgedrag bij jongeren	18
6. Roken en wetgeving	23
7. Prijzenbeleid	28

In de vijfhonderd jaar sinds de introductie van tabak op ons continent heeft dat product al miljoenen slachtoffers gemaakt. Het "succes" van tabak is vooral te wijten aan de sterk verslavende eigenschappen van nicotine en aan de inspanningen van de tabaksindustrie om haar product via publiciteit aan de man en de vrouw (en de jongeren) te brengen.

Deze brochure gaat, na een kort historisch overzicht, wat dieper in op een aantal objectief vastgestelde gegevens. Naast het verslavende effect van nicotine in tabak bespreken we de hele reeks kankerverwekkende en andere schadelijke bestanddelen.

De tabaksindustrie is een niet te onderschatten macht, in ons land én wereldwijd. Die economische macht heeft ook een politieke en sociale weerklank, en de tabaksindustrie zal niet aarzelen alles te ondernemen om haar greep op rokers en potentiële rokers te verstevigen. Rechtstreekse en onrechtstreekse reclame maakt deel uit van die politiek. We geven een overzicht van de evolutie van het aantal rokers, en van het aantal mensen die stoppen of pogen te stoppen met roken. Een apart hoofdstuk is gewijd aan het rookgedrag bij jongeren, dat vooral de laatste jaren zorgbarend is geworden.

Elk jaar zijn in ons land alleen al zowat twintigduizend mensen het slachtoffer van hun rookgewoonte, hetzij tien keer meer dan door verkeersongevallen.

Strengere wetgeving

De wetgeving in verband met roken is de laatste jaren gelukkig strenger geworden. Een overzicht van de recente wetgeving vindt u eveneens in deze brochure.

We hopen dat deze objectieve informatie niet-rokers zal helpen de problemen van rokers beter te begrijpen en hen efficiënter te kunnen helpen. Voor de rokers zullen die gegevens wellicht nuttig zijn om hen te overtuigen te stoppen met roken. Voor verdere informatie en hulp bij stoppen met roken verwijzen we naar de aparte brochure "Stoppen met roken".

Dr. I. Nagels

Sinds wanneer rookt men tabak?

In de oudheid was tabak in Europa onbekend. Toch verbrandden mannen kruiden; ze gebruikten de rook om te verzorgen of te bidden. In Pompei zijn zelfs fresco's ontdekt, die het gebruik van de pijp bewijzen. De indianen in Amerika kenden tabak, die ze als een waardevolle plant beschouwden. Ze gebruikten hem tijdens zuiveringsrituelen voor volwassenen en om in contact te treden met de Grote Geest.

Tabak werd ook voor medicinale doeleinden aangewend. In 1492 ontdekt Columbus Amerika. Hij merkte dat de indianen een plant, petum, in een kleine bladerenkoker rookten; ze gebruikten lange pijpen of pruimden de tabaksbladeren. Columbus vertelt dat de indianen met kleine stukjes houtskool een plant verbrandden en de rook inademden. Anderen gebruikten holle stokken, gevuld met gehakte bladeren. Nog anderen rookten de pijp, pruimden of ademden een soort poeder in.

In 1493 vergezelde de missionaris Fray Romano Pane Columbus op zijn tweede reis naar de nieuwe wereld, om de inwoners tot het christendom te bekeren. Hij stuurde tabak op naar Karel V, waarna Spanje Cuba uitkoos om tabak te kweken. Later, toen de boot de Portugese kust aandeed, was tabaksgebruik een gewoonte geworden voor de bemanning. Bovendien waren ze er vol lof over.

In 1527 vertelt Bartholomeus de Las Casas dat "ze de pijp aansteken, die ze tabaco of petum noemen, en dan aan de andere kant via de mond inhaleren. Dat veroorzaakt een vorm van verstomping, een soort intoxicatie, en verjaagt volgens hen de moeheid."

Wanneer is tabak in Europa ingevoerd?

Tabakszaad is in 1520 voor het eerst in Europa ingevoerd. Later is de plant in Portugal gebruikt voor medicinale doeleinden. Jean Nicot was toen ambassadeur van Frankrijk in Portugal. In 1561 zond hij geraspte tabaksbladeren naar Catherina de Medici, koningin van Frankrijk. Tabak zou immers haar afschuwelijke migraine verlichten. Ze beval de kweek ervan in Bretagne, Gascogne en de Elzas. De plant heette toen "koninginnekruid" of "Catherinaire". De koningin verbruikte tabak in snuifvorm.

Tabak werd heel populair; het hele hof begon het te verbruiken. Sommigen verzetten zich tegen tabaksgebruik, omdat ze er tovenarij in zagen. Toch werd het een wijdverspreide mode.

De beroemde theaterauteur Molière schreef in een van zijn stukken: "Wie zonder tabak leeft, is het leven onwaardig!", waarna kinderen een bekend Frans liedje over tabak begonnen te zingen.

In andere landen werd tabak ook snel populair. Het tabaksgebruik deed gelijktijdig zijn intrede in Engeland, Italië, Duitsland, Turkije, Marokko, Korea, Japan, China enzovoort. Vanaf het begin van de 16de eeuw kent de hele wereld tabak.

Sinds wanneer zijn de schadelijke gevolgen van tabaksgebruik bekend?

Artsen stelden de nefaste effecten van tabak voor het eerst vast in de 17de eeuw, maar pas aan het begin van de 19de eeuw herkenden ze nicotine als een component van tabak. We moeten wachten tot de jaren vijftig van de 20ste eeuw, voor de eerste epidemiologische studies de toxiciteit van tabak onweerlegbaar bewijzen.

Tegenwoordig tonen steeds meer studies de nefaste effecten aan. Als tabak vandaag op de markt zou verschijnen, zou de verkoop ervan volgens experts vanwege de vele gevaren verboden worden. Desondanks heeft het tabaksgebruik zich wereldwijd verspreid. We kunnen vandaag dan ook over een tabaksepidemie spreken.

Wanneer begon de tabaksindustrie te groeien?

Vanaf de 17de eeuw verzamelden rokers sigarenpeuken die ze in papier rolden om ze op te roken. De eerste industrieel gemaakte sigaretten verschenen in 1830, en in 1843 werd de sigarettenmachine uitgevonden. De sigaretten vervingen langzaam de pruim- en snuiftabak, maar het tabaksverbruik bleef toch beperkter dan nu. Pas na de Tweede Wereldoorlog begon het verbruik in alle sociale klassen ongelooflijk te groeien.

Wie ontdekte nicotine?

Nicotine is in 1809 ontdekt door een Normandiër, Louis Nicolas Vauquelin, die professor chemie was in de geneeskundeschool van Parijs. De alcaloïde werd "nicotine" genoemd naar Jean Nicot, die in de 16de eeuw als eerste tabak opstuurde naar koningin Catherina de Medici.

Enkele belangrijke data

- 1492** Columbus ontdekt Amerika en merkt dat de indianen een plant, petum, roken.
- 1520** Het eerste tabakszaad wordt in Europa ingevoerd.
- 1561** Jean Nicot stuurt geraspte tabaksbladeren op naar Catherina de Medici, koningin van Frankrijk.
- 1629** Richelieu voert de eerste taks op tabak in.
- 1681** Colbert voert een staatsmonopolie in op de verkoop en de verwerking van tabak.
- 1809** Louis Nicolas Vauquelin ontdekt nicotine.
- 1830** De eerste industrieel gemaakte sigaretten verschijnen.
- 1843** De eerste sigarettenmachine wordt uitgevonden.
- 1950** De eerste epidemiologische onderzoeken bewijzen de toxiciteit van tabak.

Waaruit bestaat sigarettenrook?

Wanneer je een sigaret aansteekt, wordt dat een ware chemische fabriek. De verbranding vormt heel wat toxische substanties, zoals teer, toxische gassen (koolstofmonoxide, stikstofoxide) en zware metalen (cadmium, kwik, lood, chroom).

Welke stoffen veroorzaken kanker?

Wie dagelijks een pakje rookt, inhaleert jaarlijks 250 mg teer, twee yoghurtpotjes vol. Teer is de voornaamste stof die verantwoordelijk is voor kanker door roken. Teer bevat een groot aantal substanties (ondermeer koolwaterstoffen, zoals benzeen) en bedekt de longen met een bruinzwarte slijmerige substantie. Bovendien schaadt ze interne weefsels en slijmvliezen.

Wat zijn de effecten van nicotine?

Nicotine is een psychoactieve stof. Dat betekent dat ze rechtstreeks op de hersenen inwerkt. Ze houdt de psychische verslaving aan de sigaret in stand en verschaft plezier, ontspanning en intellectuele stimulans, en onderdrukt angst, depressiegevoelens en het hongergevoel. Nicotine is van nature aanwezig in tabak. De concentraties verschillen naargelang van de delen van de plant. Nicotine vinden we terug in de rook en nadien in het bloed. De tabaksindustrie heeft de rol van nicotine in verslaving jarenlang ontkend. Toch weten we sinds de openbaring van hun geheime archieven, dat ze juist de dosering ervan hebben aangepast om hun winst te verzekeren.

De mythe van "light" sigaretten

De term "light" is wat misleidend, want de sigarettenrook blijft even giftig, ongeacht het tabaksgehalte. Bovendien trekt de roker meer aan zijn sigaret om dezelfde dosis nicotine binnen te krijgen. Dat verhoogt de penetratie van de andere chemische stoffen die in de sigarettenrook aanwezig zijn.

Wat is koolstofmonoxide?

Koolstofmonoxide is een giftig gas dat wordt gevormd bij onvolledige verbranding. Dat kan dus ook in sigaretten. Het gas heeft de eigenschap zich in de plaats van zuurstof vast te zetten op de hemoglobine van de rode bloedlichaampjes. Daardoor daalt het zuurstofgehalte van het bloed en in de organen. De organen kampen dan met een zuurstoftekort. Om dat effect tegen te gaan, verhogen de hartslag en de bloeddruk, waardoor het risico op problemen met hart- en bloedvaten stijgt. Het niveau van koolstofmonoxidevergiftiging uit een sigaret is gemakkelijk te meten met de CO-meter.

Waarom irriteert de sigaret?

Bij de verbranding van een sigaret komen verschillende irriterende stoffen vrij. Het gaat ondermeer om aceton, fenol en cyaanwaterstofzuur. Die stoffen vallen de ademhalings-slijmvliezen aan, wijzigen de slijmhaartjes van de bronchiën en de kleine luchtpijpblaasjes, en verstoren de bescherming van de wanden van de longblaasjes. Ze tasten dus de ademhalingscapaciteit aan. In combinatie met teer bevorderen ze de ontsteking van de luchtpijpen en hoest.

Welke geheime procédés gebruikt de tabaksindustrie?

De tabaksindustrie zou aan de tabak tal van stoffen toevoegen. De recepten daarvan houdt ze geheim. De producenten zouden verschillende aroma's, zoals vanille, gebruiken om jongeren en beginnende rokers te behagen. Cacao zou dienen om de luchtwegen te verbreden, zodat de rook gemakkelijker toegang krijgt tot de longen. Eugenol en menthol hebben verzachtende eigenschappen op de luchtwegen en zouden het irriterende effect van sigarettenrook verdoezelen.

3. De tabaksindustrie

Is de tabaksindustrie Belgisch?

Sinds 1982 is de Belgische sigarettennijverheid volledig in handen van grote buitenlandse bedrijven, zoals Philip Morris, British American Tobacco, Japan Tobacco International, Imperial Tobacco en Altadis.

De fabrieken om sigaretten te produceren zijn sindsdien één na één naar het buitenland overgebracht. De tewerkstelling in de tabaksindustrie in België stelt niet veel meer voor: bekende merken als Marlboro, L&M, Belga of Camel worden allemaal in het buitenland geproduceerd.

De verkoop

In 2004 zijn in België 13 634 miljoen sigaretten, 8 429 ton roltabak en 553 miljoen sigaren en sigarillo's verkocht.

De tabaksteelt

In 2000 waren in de Belgische tabaksteelt 262 telers werkzaam, die steun krijgen van de Europese tabakssubsidies. In de Europese Unie bedragen de tabakssubsidies jaarlijks ongeveer een miljard euro.

De distributie

Er zijn in België en Luxemburg ongeveer 70 000 verkooppunten, waarvan 30 000 automaten. Het distributienet is in België zeer uitgebreid. Ter vergelijking: in Frankrijk zijn er 33 500 verkooppunten en geen automaten.

Het economische belang van de tabaksindustrie wereldwijd

De internationale sigarettenfabrikanten zijn economische zwaargewichten op wereldvlak. Het grootste internationale tabaksbedrijf ter wereld (Altria, beter bekend als Philip Morris) realiseerde in 2002 een omzet van \$ 47 500 miljoen in de tabaksector, die \$ 10 700 miljoen aan inkomsten opleverde. Dat zijn ontzaglijke bedragen. Ter vergelijking: het bruto nationaal product (de som van wat een land op een heel jaar produceert) van een land als Mali (elf miljoen inwoners) bedroeg in 2002 slechts \$ 3 200 miljoen, of 30 % van de inkomsten en 7 % van de omzet van Altria in de tabakssector.

Welk verwijt treft de tabaksindustrie?

Processen die in de Verenigde Staten in de jaren negentig tegen sigarettenfabrikanten gelanceerd zijn, brachten een heleboel interne en vertrouwelijke documenten aan het licht, die wezen op strafbaar gedrag van de tabaksindustrie. Die documenten hebben strategieën van de tabaksindustrie onthuld, die het volksgezondheidsbeleid tegengaan. Zo verborgen ze opzettelijk wat ze al sinds de jaren zestig wisten, namelijk dat sigaretten schadelijk zijn, dat nicotine tot grote fysieke verslaving leidt en dat ze met het nicotinegehalte van de sigaretten speelden om de effecten ervan te vergroten.

Klopt het dat de tabaksindustrie acteurs, onderzoekers en politici heeft omgekocht?

Uit interne documenten blijkt dat bepaalde fabrikanten acteurs betaald hebben om te roken in de films waarin ze meespeelden. Zo kreeg Sylvester Stallone geld toegeschoven door Brown en Williamson om te roken in films als *Rambo* en *Rocky IV*. In een brief van 28 april 1983, die Stallone met de hand ondertekend heeft, lezen we: "Zoals overeengekomen, zal ik in minstens vijf van mijn films sigaretten van Brown en Williamson gebruiken. In ruil zal Brown en Williamson me 500 000 dollar betalen."

We weten ook dat de fabrikanten strategieën ontwikkeld hebben om het werk van de WGO te ondermijnen: betaling van experts, organisatie van communicatiecampagnes om twijfel te zaaien in kringen van wetenschappers, wijziging van de onderzoeksresultaten enzovoort.

In bepaalde landen tenslotte (Duitsland, Verenigde Staten enzovoort) hebben politieke partijen geld ontvangen van de tabaksindustrie. Die praktijk weegt rechtstreeks of onrechtstreeks op de nationale en internationale strategieën voor rookpreventie.

Waarom voert de tabaksindustrie preventiecampagnes?

De tabaksindustrie voert preventiecampagnes bij jongeren in bepaalde landen, zoals het programma "Think. Don't smoke" ("Denk na. Rook niet"), opgezet door Philip Morris; de campagne "Be cool, be yourself" ("Wees cool, wees jezelf"), gelanceerd door British American Tobacco en Japan Tobacco International. Studies hebben aangetoond dat dergelijke boodschappen geen enkele impact hebben en dat ze zelfs contraproductief werken: ze vergroten de aantrekkingskracht van roken bij jongeren nog. Interne documenten van bepaalde sigarettenfabrikanten tonen trouwens aan dat de echte doelstellingen van die campagnes minder nobel zijn. Ze zijn niet meer dan een pr-stunt om het imago op te poetsen van een sector die zichzelf veel te verwijten heeft.

Om er meer over te weten:

www.tabac-info.net

www.who.int/tobacco

**[www.cqct.qc.ca/documents/
documents.asp](http://www.cqct.qc.ca/documents/documents.asp)**

**G. Dubois, *Le rideau de fumée*,
Seuil, Paris, april 2003**

**Joop Bouma, *Het rookgordijn*.
De macht van de Nederlandse
tabaksindustrie, Uitgeverij L.J.
Veen, Amsterdam/Antwerpen**

4. Tabak in enkele cijfers

Wat is de impact van het roken op de volksgezondheid?

Roken is veruit de belangrijkste doodsoorzaak in België. Van de 104 897 doden in 1995 waren er 19 400 toe te schrijven aan het roken, meer dan viermaal meer dan het totale aantal doden toe te schrijven aan zelfmoord (2 155), verkeersongevallen (1 592), aids (221), moord (169), vergiftiging (81), brand (110) en vliegtuigongevallen (16).

In België leven niet-rokers gemiddeld zeven jaar langer dan rokers. Rokers die vroegtijdig sterven ten gevolge van hun rookgewoonten, leven veertien jaar minder dan niet-rokers. Sterftcijfers bij sigaar- en pijprokers zijn merkkelijk lager dan bij sigarettenrokers, maar toch hoger dan bij niet-rokers. Naarmate het aantal jaren dat iemand gestopt is met roken, verbeteren de levenskansen voor de ex-roker opnieuw.

Volgens berekeningen van professor R. Peto (Universiteit van Oxford) zijn in de periode 1950-2000 in België 812 000 mensen gestorven ten gevolge van het roken en zal de helft van de huidige 2 500 000 rokers gemiddeld veertien jaar vroeger sterven, tenzij zij hun rookgewoonten wijzigen.

Heeft de overheid er belang bij dat er meer gerookt wordt?

De fiscale inkomsten uit tabaksproducten zijn erg belangrijk: 2 199 miljoen euro in 2004. De inkomsten uit tabak lijken onmisbaar en doen vragen rijzen bij de geloofwaardigheid van de regeringspolitiek. Die politiek is kortzichtig, omdat het tabaksverbruik ook veel kosten veroorzaakt, vooral in de ziekteverzekering.

De uitgaven van de ziekteverzekering ten gevolge van het roken in België zijn hoog, omdat de mortaliteit ten gevolge van het roken erg hoog ligt. Op basis van buitenlandse studies schatten wij de kosten ten gevolge van het roken in 2003 op 12 à 15 % van de ziekteverzekering of 1 800 à 2 300 miljoen euro per jaar.

Roken de Belgen meer?

Enquêtes bij de algemene bevolking de afgelopen twintig jaar wijzen op een wijziging van het rookgedrag. In de periode 1982-1993 daalde het percentage dagelijkse rokers van 40 % naar 25 %. Sinds 1994 is het percentage dagelijkse rokers bij mannen en vrouwen weer gestegen, onder meer door de sterke toename van het roken bij jongeren.

Tabel 1. Het percentage regelmatige/dagelijkse rokers in België (18 jaar en ouder)

Jaartal	Mannen	Vrouwen	Totaal
1982	53 %	28 %	40 %
1985	45 %	27 %	35 %
1990	38 %	26 %	32 %
1991	33 %	24 %	29 %
1992	31 %	21 %	26 %
1993	31 %	19 %	25 %
1994	33 %	19 %	26 %
1995	33 %	24 %	28 %
1996	34 %	27 %	30 %
1997	31 %	22 %	26 %
1998	30 %	23 %	27 %
1999	31 %	26 %	29 %
2000	36 %	26 %	31 %
2001	34 %	22 %	28 %
2002	33 %	25 %	29 %
2003	32 %	22 %	28 %

Bron: OIVO (1982-2002), VIG (2003).

De lichte stijging bij de volwassenen in de periode 1992-2003 is het gevolg van de sterke stijging van het aantal jongeren die roken. Vooral in de periode 1990-1998 nam het percentage rokende jongeren sterk toe. Gelukkig heeft de stijgende trend van rokende jongeren zich niet voortgezet, aangezien in de periode 1998-2002 een lichte daling opgetreden is, zowel in het noorden als in het zuiden van het land.

Hoeveel mensen stoppen met roken?

Op basis van de gezondheidsenquête in 2001 blijkt 59 % van de ondervraagden ooit gerookt te hebben. Van de personen die ooit gerookt hebben, is 48 % gestopt met roken, heeft 34 % tevergeefs getracht om te stoppen en heeft 18 % nooit gepoogd om te stoppen. Er zijn 8 500 000 Belgen van vijftien jaar of ouder, van wie 28 % gestopt is met roken, wat in België neerkomt op 2 400 000 mensen.

5. Rookgedrag bij jongeren

Cijfers over rookgedrag bij jongeren

De lichte stijging bij de volwassenen in de periode 1992-2002 is het gevolg van de sterke stijging van het aantal jongeren die roken. Vooral in de periode 1990-1998 nam het percentage rokende jongeren sterk toe. De redenen voor de sterke groei van het aantal jonge rokers blijven onduidelijk. Vooral de stijging bij meisjes was opmerkelijk, wat wellicht een inhaalbeweging was, zodat meisjes nu evenveel roken als hun leeftijdsgenoten van het andere geslacht. Andere verklaringen voor de stijging zijn: falende preventiecampagnes die over te weinig middelen beschikken, en de sterke promotionele aanwezigheid van de tabaksindustrie op jongerenfestivals. Gelukkig heeft de stijgende trend van rokende jongeren zich niet voortgezet: in de periode 1998-2002 is een lichte daling opgetreden, zowel in het noorden als in het zuiden van het land. Vanaf 1 januari 1999 is elke reclame voor tabaksproducten verboden en is ook elke aanwezigheid van tabaksfirma's op jongerenfestivals uit den boze. In 2002 rookte in Vlaanderen 36 % van de jongens en 32 % van de meisjes van zeventien of achttien jaar minstens eenmaal per week.

Tabel 2. De evolutie van het roken (minstens eenmaal per week) bij Vlaamse jongens en meisjes van elf tot achttien jaar in de periode 1990-2002.

Jaartal	Rokende jongens tussen 11 en 18 jaar	Rokende meisjes tussen 11 en 18 jaar
1990	12 %	9 %
1994	14 %	12 %
1996	20 %	17 %
1998	20 %	19 %
2000	17 %	16 %
2002	18 %	15 %

Bron: Maes L., Vereecken C., Universiteit Gent

Tabel 3. De evolutie van het roken (minstens eenmaal per week) bij jongeren van elf tot achttien jaar in de Franstalige Gemeenschap van België in de periode 1990-2002.

Jaartal	Rokende jongeren tussen 11 en 18 jaar
1990	14 %
1992	15 %
1994	18 %
1998	24 %
2002	21 %

Bron: Piette D, ULB-Promes

Waarom spreken sigaretten jongeren zo aan?

Preadolescenten en adolescenten kunnen soms heel moraliserend zijn en roken, alcohol of drugs zelfs sterk veroordelen of streng zijn voor rokers of alcoholisten. Dat volstaat evenwel niet om te garanderen dat ze zelf nooit zullen gebruiken. De pretentie een zekere macht te hebben over zichzelf en de omgeving is een van de kenmerken van de adolescent. Nog meer dan andere gebruikers zijn jongeren er daarom van overtuigd dat ze alles onder controle hebben, dus ook hun rookgedrag ("Ik stop wanneer ik wil").

Bovendien zijn de schadelijke effecten van het roken een ver-van-mijn-bed-show voor jongeren. Zij leven in het heden en voelen zich niet betrokken bij ziekte of dood. Die houding wordt nog versterkt door het feit dat de sigaret een middel is om zich volwassen te voelen, anderen gemakkelijker aan te spreken, te verleiden, gezag te testen, bevestiging te vinden bij vrienden, zich een plaats te verwerven in een groep enzovoort. Roken kan ook het uitdagen zijn van de verboden die ouders opleggen ("Ik rook wanneer ik wil"). We mogen dus niet vergeten dat de argumenten die we meestal gebruiken (gezondheid bijvoorbeeld), niet zullen volstaan om jongeren ervan te overtuigen niet te roken.

Vanaf welke leeftijd praat je best met kinderen over roken?

Ouders kunnen openlijk met hun kinderen over roken praten, zodra ze acht of negen jaar oud zijn. Er zijn evenwel geen algemene regels. Wat bovenal telt, is een open geest en je kinderen duidelijk maken dat de ouders klaarstaan om erover te praten op het moment dat zij dat willen.

Wat te doen, als je kind rookt?

- Probeer binnenshuis een rookverbod te handhaven en leg uit waarom. Het verbod beperkt de gelegenheden om te roken en zorgt voor een tragere verslaving. Het verbod kan ook de beslissing om te stoppen met roken bevorderen.
- Informeer je kind over mogelijke hulp: nicotine-substituten zijn mogelijk voor jongeren vanaf achttien jaar.
- Stel voor een arts te raadplegen of een afspraak te maken met een rookstopconsulent.
- Bekijk samen hoeveel je kind aan sigaretten uitgeeft en wat met dat geld mogelijk is, als de adolescent stopt met roken.

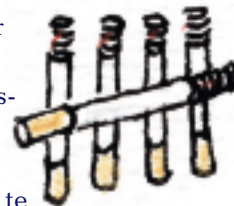
En vooral: blijven praten!

Steeds meer jongeren willen op het einde van hun adolescentie stoppen met roken.

Welke behandelingen zijn voor adolescenten toegestaan?

Jongeren die fysiek aan het roken verslaafd zijn, mogen vanaf hun achttiende nicotine-substituten gebruiken. Die behandelingen zijn vrij te koop in de apotheek. Er is al heel wat onderzoek verricht naar hun doeltreffendheid. Het gebruik van bupropion (Zyban) is enkel mogelijk onder medische controle, gezien de contra-indicaties en de voorzorgsmaatregelen bij het gebruik.

In bepaalde gevallen is het aan te bevelen een rookstopconsulent te raadplegen, die kan helpen om van een psychologische verslaving en/of een gedragsverslaving af te raken.

Hoe mikt de tabaksindustrie op jongeren?

Jongeren zijn een prioritaire doelgroep voor sigarettenfabrikanten. Zij vertegenwoordigen immers de winsten van morgen.

"Als jongvolwassenen niet roken, zal de industrie in elkaar storten, evenals een laag geboortecijfer de ondergang van een bevolking veroorzaakt." (Diane Burrow van R.J. Reynolds, 1984)

Om jongeren aan te trekken, ontwikkelt de industrie doordachte marketingstrategieën:

- kledingmerken of sportevenementen ontwikkelen;
- het design van het pakje aanpassen aan de communicatiecodes van jongeren;
- sterren gebruiken om het product in waarde te doen stijgen;
- gratis stalen verspreiden, spelletjes en wedstrijden organiseren, evenementen in discotheken sponsoren enzovoort.

Wat zegt de wet over jongeren en roken?

Er geldt een wettelijk rookverbod in alle gesloten ruimtes die voor leerlingen toegankelijk zijn.

Voor scholen, lycea, universiteiten geldt dezelfde regel: rookverbod buiten de leraarskamers en de speelplaats.

Bovendien is door de wet van 19 juli 2004 de verkoop van tabaksproducten aan jongeren onder de zestien jaar verboden, wat in overeenstemming is met artikel 16 van de kaderconventie van de Wereldgezondheidsorganisatie.

6. Roken en wetgeving

Is reclame voor tabak verboden?

De reclame voor tabakswaren is gereguleerd door de wet van 10 december 1997, die van kracht is sinds 1 januari 1999. Artikel 3 van die wet bepaalt dat het verboden is reclame te voeren en te sponsoren voor tabak, producten op basis van tabak en soortgelijke producten. Als reclame en sponsoring worden beschouwd: elke mededeling of handeling die rechtstreeks of onrechtstreeks tot doel heeft de verkoop te bevorderen, ongeacht de plaats, de aangewende communicatiemiddelen of de gebruikte technieken. Het verbod geldt niet voor reclame voor tabaksproducten in buitenlandse kranten en periodieke uitgaven, de incidentele reclame voor tabaksproducten in het kader van evenementen in het buitenland en het aanbrengen van het merk van een tabaksproduct op affiches in en aan de voorzijde van tabakswinkels en krantenwinkels die tabaksproducten verkopen. Het verbod op tabaksreclame geldt tot 31 juli 2005 ook niet voor op wereldniveau georganiseerde evenementen en activiteiten, zoals het Formule 1-circuit.

Zijn gezondheidswaarschuwingen verplicht?

Het Koninklijk Besluit van 29 mei 2002 bepaalt dat de gezondheidswaarschuwingen op de sigarettenverpakkingen ten laatste vanaf 30 september 2003 in de drie landstalen minimum 35 % van de voorzijde en 50 % van de achterkant moeten uitmaken.

De vermeldingen moeten omgeven zijn met een zwarte rand. Samen met die zwarte boord maken de waarschuwingen op sigarettenpakjes in België ongeveer 45 % van de voorzijde en 65 % van de achterzijde uit.

Zijn kleine pakjes sigaretten verboden?

Het Koninklijk Besluit van 29 mei 2002 bepaalt verder dat het verboden is sigaretten te verkopen in pakjes van minder dan negentien sigaretten, tenzij de prijs van die pakjes minstens evenveel bedraagt als de standaardprijs van pakjes sigaretten die negentien of meer sigaretten bevatten.

Is roken in openbare plaatsen en in de horeca toegestaan?

Door het Koninklijke Besluit van 15 mei 1990 is het verboden te roken in gesloten plaatsen die toegankelijk zijn voor het publiek,

zoals onderwijsinstellingen, ziekenhuizen, postgebouwen, concertgebouwen, sportgebouwen, kinderopvangcentra. Een uitzondering is gemaakt voor gesloten ruimten waar voedingsmiddelen en/of dranken ter consumptie aanbieden de voornaamste activiteit is en waarvan de oppervlakte niet meer dan 50 m² bedraagt. In alle gesloten ruimten waar voedingsmiddelen en/of dranken worden aangeboden, moet een rookafzuig- of een ventilatiesysteem geïnstalleerd zijn om de rook te verwijderen. Cafés en restaurants kunnen ruimten voor rokers voorzien, op voorwaarde dat de oppervlakte minder dan de helft van de totale oppervlakte van de besloten ruimte beslaat.

Is roken in het openbaar vervoer verboden?

Het Koninklijk Besluit van 15 september 1976 verbiedt tabaksgebruik in het openbaar vervoer (trams, bussen, metro en premetro). Het roken in treinen is sinds 1 januari 2004 verboden.

Wat is de regeling voor roken op het werk?

Vanaf 1 januari 2006 geldt er een absoluut rookverbod op de werkvloer (KB van 19 januari 2005, Belgisch Staatsblad van 2 maart 2005). Roken is alleen toegelaten in ruimten die uitsluitend daarvoor bestemd zijn en die adequaat verlucht worden. Dit is echter geen verplichting voor de werkgever. Het KB is ook van toepassing op derden (klanten, leveranciers, ...). De werkgever dient hen op het rookverbod in de gebouwen te wijzen. Uitzonderingen vormen de horeca, bepaalde instellingen van maatschappelijke dienstverlening (zoals bijvoorbeeld rusthuizen) en privé-woningen. Het rookverbod geldt ook niet voor werkzaamheden in open lucht.

Waar kun je klacht neerleggen?

Een klacht indienen in verband met de horeca kan bij het meldpunt van het

Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen,
tel.: 0800 13 550,
meldpunt@afsca.be

In verband met andere openbare ruimten bij de

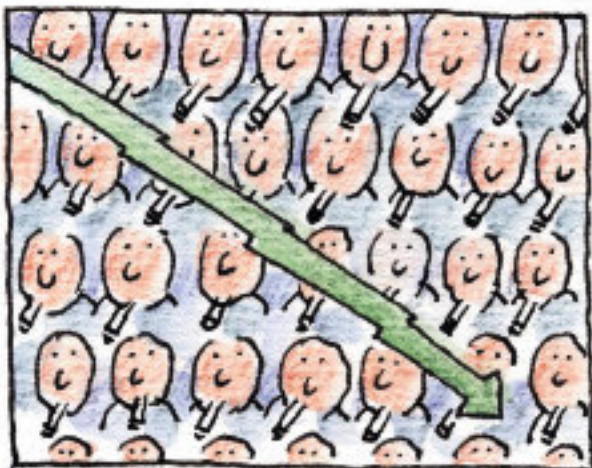
Federale Overheidsdienst Volksgezondheid,
tel.: 02 524 74 50

In verband met de werkomgeving bij de

Federale Overheidsdienst Werkgelegenheid,
tel.: 02 233 45 11

7. Prijzenbeleid

Prijsverhogingen zijn volgens de Wereldbank de doeltreffendste manier om effect te hebben op de verkoop. Het is bijzonder moeilijk om de verkoop van tabaksproducten te doen dalen, maar forse en jaarlijkse prijsverhogingen zijn een uitzondering.

Clou04

De federale regering is tot dusver voorstander van kleine, gespreide prijsverhogingen die de fiscale inkomsten doen stijgen. Op basis van de ervaring van de laatste tien jaar hebben die prijsstijgingen geen invloed gehad op het verbruik. Vanuit het standpunt van de volksgezondheid zijn eenmalige, forse prijsstijgingen beter dan gespreide, kleine prijsstijgingen.

Het voorbeeld van Frankrijk toont aan dat forse prijsstijgingen het verbruik sterk beïnvloeden. In Frankrijk is de prijs van een pakje sigaretten verhoogd van € 3,90 in januari 2003 tot € 4,60 op 20 oktober 2003 en € 5 op 1 januari 2004. In het begin van de jaren negentig waren de prijzen in Frankrijk lager dan in België, nu is er een prijsverschil van € 1,1. Op het vlak van de volksgezondheid waren de resultaten in Frankrijk bijzonder positief: daling van het aantal rokers van 15,3 miljoen in 1999 tot 13,5 miljoen in 2003, daling van de verkoop van sigaretten en sterke stijging van de verkoop van geneesmiddelen die helpen bij ontwenning.

Bronvermelding:

Deze brochure is gebaseerd op brochures van het Institut National de Prévention et d'Éducation pour la Santé (INPES) www.inpes.sante.fr.

Aanpassing aan de Belgische situatie door dr. Juan Coulon, Luk Joossens en Suzanne Gabriëls van de Stichting tegen Kanker.